

SUMARI

Presentació	7
La filera de pollancre	9
Un país estrany	17
El massís del Garraf.....	25
Dunes	47
Les gorges del Freser	55
Sant Amanç.....	69
Penyagolosa.....	81
La serra de Cadí.....	101
Caminar tot sol.....	117
Les gavarreres.....	127
Els esbarzers.....	137
Els Monegres	147
Jardins de l'Edèn	159
La pica de Cerví	163
Els turons de la plana de Vic.....	173
La sabana africana	181
Les muntanyes de Creta.....	199
La gent de Creta.....	217
Les gencianes blaves	233

PRESENTACIÓ

Si m'animo, incert lector, a presentar-te els textos aplegats en aquest recull, ho faig amb molta de recança. Perquè sé del cert que jo hauré volgut dir unes coses que tu no hi trobaràs i que, per contra, potser n'hi trobaràs d'altres que jo ni tan sols sospitava. La comunicació humana sol ser poc o molt precària i el seu resultat, sovint imprevisible. La interacció entre autor i lector arriba allà on arriba, què hi farem!

Prenent com a indicatiu el títol del recull, pots entendre que el meu primer pretext és descriure el món en què vivim (*geografia*), més ben dit, aquell en què jo he viscut (*geografia particular*). I amb el subtítol hauràs de suposar que es tracta de les meves mirades sobre fragments d'aquest món.

Quins fragments he triat? D'antuvi els que m'han impactat més al llarg de la vida i, per tant, els que han contribuït a afaiçonar-me personalment. Els he escollit sense programació prèvia, tal com se m'anaven insinuant, i els he admès sense voler-los comp-

tar. Podrien ser més o n'hi podria haver d'altres en comptes d'aquests? Potser sí, però no m'hi encaparro.

Quines mirades hi he adreçat? Les que de manera espontània naixien del meu esperit, però sobretot les d'algú vivament interessat per la natura en sentit ampli: el relleu, l'estructura geològica, els éssers vius, els biosistemes... i també la gent i la seva activitat sobre el territori. La meva condició de biòleg vegetal ha inclinat la balança cap a les plantes i les formacions en què s'integren —era totalment previsible i no he volgut pas evitar-ho—, però no he pretès d'oferir-ne lliçons convencionals.

Com que sempre he maldat per empeltar-me amb la natura que m'envolta, i com que entenc que el món no és pas tant una realitat exterior com la percepció i l'apropiació que en fem, aquests relats haurien de ser, ensems, fragments de natura i fragments de mi mateix. No sé si ho veuràs així. Sigui con vulgui, solament que et resultin profitosos i agradables, ja em donaré per satisfet.

LA FILERA DE POLLANCRÉS

En record de la meva mare.

La vaig veure per primer cop un dia que caminava amb la meva mare —que devia donar-me la mà— quan jo tenia solament quatre o cinc anys. Aquesta deu ser la primera visió de la natura que em va impressionar conscientment.

Era una filera de pollancrex gavatxos, d'aquells que tenen les branques dretes i acostades al tronc —com les hi tenen també alguns xiprers— i que semblen flames abrivades o llances que apunten al cel.

Aquest arbre és una raça de conreu obtinguda ja fa uns quants segles a la Llombardia i després estesa per gairebé tot el món. Els noms vulgars en altres llengües solen fer referència al seu origen cert: *lombardy poplar* en anglès, *peuplier d'Italie* en francès, *italienische Pappel* en alemany, *chopo lombardo* o *álamo de Italia* en castellà, *pioppo lombardo* en italià... El nom popular en català és explicable, suposo, perquè, a casa nostra, aquest arbre hi devia entrar a través

de França. Val a dir que algunes obres modernes li canvien aquest nom tradicional pel de pollancre italià, potser per evitar un adjectiu que deu tenir connotacions racistes o pejoratives per a les castes orelles (i els castos pàmpols) dels lectors (i les lectores) políticament correctes (i correctos).

D'aquests arbres, rectes i alts, no n'hi devia haver pas més de cinc o sis, però, des de la meva estatura, em semblaren una gran formació de sentinelles un xic amenaçadors. Tot i que no em feia gaire gràcia acostar-m'hi, la mare em feu passar pel camí que els vorejava per la part de sobre. Segurament els hi havia plantat l'antic propietari de l'espai —ara públic— acollint-se a la norma, no escrita però inviolable, segons la qual si algun vilatà planta un arbre a la vora d'un camí comunal, n'esdevé propietari i serà l'únic que, al cap del temps, el podrà tallar. Un dret consuetudinari que afavoria la perpetuació dels camins i subvenia a les necessitats de llenya del veïnatge.

El camí passava entre la filera d'arbres i, a la part de dalt, un talús herbat, un xic rost; i a baix, però no gaire ensota, hi corria un petit torrent que regava les arrels dels pollancre. Entre els arbres i el rierol hi havia encara una llenca de prat poc pendent. Com que érem a inici de primavera, aquest prat tenia un verd esclatant i començaven d'obrir-s'hi ací i allà unes petites flors grogues i blanques que la mare em va dir, amb visible il·lusió, que eren margaridoies. Als pobles de muntanya, on l'hivern s'allarga enutjosament, la gent acull amb alegria qualsevol símptoma

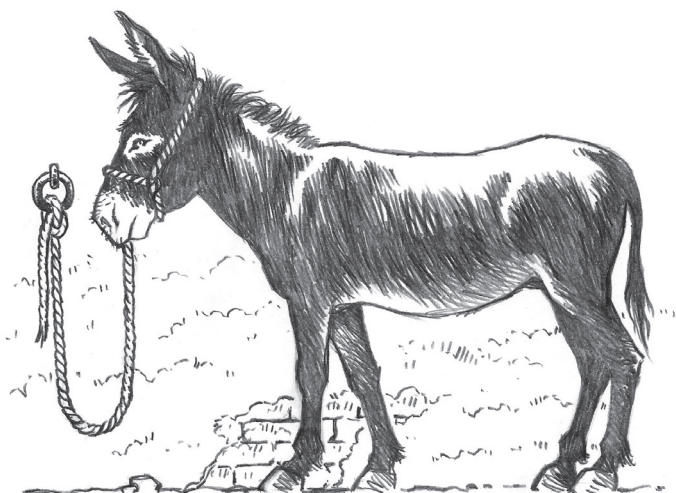
de desvetllament de la natura. La mare em va assegurar al marge del camí i va fer un petit ram amb les flors novelles. Suposo que, de retorn a casa, devia ensenyar el pom a la padrina, com a prova que la primavera havia arribat puntualment, i el devia posar en un petit gerro amb aigua.

El meu cap donava voltes a la visió dels arbres i les margaridoies i al gest de complaença de la meva mare. I al cap de pocs dies em vaig trobar altra vegada davant de la filera de pollancre. No em recordo caminant per la pujada que duia al petit planell on s'iniciava el camí, però ho devia fer un xic d'esma, perquè era un vial força ample, molt conegut i transitat, i que jo observava des del balcó de casa. Però em veig a la llenca de prat verd intentant de fer un altre ram de margaridoies, i unes dones que em preguntaven què hi feia, allà, i si m'havia perdut. Sense que hagués tingut temps de collir cap flor, em van portar al poble, que era ben a prop; i la mare, una mica esverada, em demanava perquè m'havia «escapat» de la plaça de davant de casa on la mainada solíem jugar lliurement. No sé si li ho vaig saber explicar.

La plaça era un lloc perfecte per a la gent de la Vila d'Avall. Als bancs del voltant solien seure-hi grups d'homes que xerraven animadament o s'endormiscaven, segons les estones; interpel·laven, sovint amb ironia, alguns vianants; increpaven maliciosament la Veva que, amb un petit sac i un falçó a la mà, anava a fer herba per als conills; espiaven si la mes-

tressa de Cal Tomàs havia fet entrar a casa en Salvador quan el seu home no hi era... I les criatures, o no tan criatures, hi jugàvem a cuit, a arrencar cebes, a bèlit, a la petanca, a cavall fort... Aquella plaça va ser per a mi, i durant tota la infantesa, un espai de llibertat, de diversió i d'aprenentatge. Ningú no ens vigilava gaire, i tothom poc o molt ens veia. En el carrer veí, que teníem recomanat de travessar amb molta cautela, no hi havia grans perills. Als anys quaranta (del segle xx, és clar) era molt rar de veure-hi passar un auto, que solia ser de gasogen i feia un soroll i un fum escandalosos. Acabada la guerra, quan en sentia algun, corria cap a casa espantat —*vions! vions!*— i m'amagava sota la volta de la carbonera, fins que algú em convenia que no passava res i que ja podia tornar a la plaça. Sí que hi passaven, pel carrer, gossos, carros, mules... i en Tomeu del Murgal hi estacava el ruc, famós perquè de vegades etzibava uns pets que sobresaltaven tot el veïnat amb el gran terrabastall que feien i la inaguantable fetor que escampaven. Quan més tard vaig sentir, a Barcelona precisament, allò d'«aquest les engega com els ases els pets», no va caldre que ningú me n'aclarís el significat.

Sovint, des de la plaça alguna colla de nois grandets es confabulaven per anar plegats, i sense avisar, fora dels seus límits; a la vora del riu, a la resclosa del canal, al Camp-redó, a Santa Caterina, a la roca de Sa Cot... Jo també m'hi afegia de vegades i, tornant a casa, si m'havien trobat a faltar, no explicava pas

on havia anat, si no és que m'ho preguntessin amb posat inquisitorial. I llavors sortien les recomanacions de sempre: «ja t'he dit que no t'allunyis de la plaça, que no baixeu al riu que podria venir una riuada, i encara menys al canal...». De fet, de tant en tant hi havia algun accident; un nen que relliscava trepitjant un còdol del riu, un altre que queia dins del canal i havien d'anar a pescar-lo a la reixa del capdavall, que servia per retenir el fullam i els objectes que l'aigua arrossegava... Quan vaig ser adolescent, m'agradava d'anar-me'n jo sol cap als llocs secrets de la infantesa, i molt més lluny. Algun cop m'enfilava esbufegant per la costa propera, centenars de metres amunt, fins a dalt de tot, i en tornava corrents perquè no s'adonessin que no hi era. Un dia que vaig arribar massa tard, li vaig confessar al meu germà gran que havia

caminat vall enllà fins a la font de l'Homemort, i no s'ho va creure. Aquestes caminades solitàries em van servir d'entrenament, de manera que al cap de poc era capaç de pujar i baixar muntanyes sense esforç, «com si levités», que deia el meu oncle. Ara ja no levito, sinó que em sento més aviat pesat i estantís i m'inclino endavant perquè —com diuen al meu poble— la terra ja em crida.

A banda de tots els indrets i racons que vaig anar descobrint al llarg dels anys, sempre vaig portar dins meu aquella filera de pollancre que resseguia el camí, com si fos el paradigma al qual s'hagués de comparar qualsevol altre paisatge natural. Un paisatge que aviat desaparegué, camí, pollancre, prat i torrent i tot. I també els seus voltants.

El torrent, pràcticament constant, baixava d'un fondal vorejat d'avellaners i discorria després entre dues terrasses un poc enlairades, quasi planes, i aprofitades per sembrar-hi blat, segle, civada... rarament blat de moro. El caminet que resseguia els pollancre s'enfilava aviat sobre la terrassa de la dreta i vorejava llavors les messes, verdes o daurades, guarnides de roselles, blauets i altres esplendents males herbes. Unes males herbes que avui, amb l'escampall que fan els pagesos d'herbicides i altres «químiques», costa déu i ajut de trobar. I que alguns botànics, incloent-hi els que han declarat la guerra a les plantes vingudes d'altres contrades (com ho són algunes de les males herbes dels sembrats) —i fins i tot els que suara miraven la manera d'eliminar-les!—, evoquen amb enyor.

Que reste-t-il de ces beaux jours
 Où dans les blés, dans les labours
 Se balançaient au gré du vent
 Quelques fleurettes ?
 Que reste-t-il de nos blés d'or,
 De leurs bluets et boutons d'or,
 Des adonis rouges devant
 Une amourette ?
 Adieu nos joies, adieu couleurs,
 Adieu le bras chargé de fleurs ;
 Que reste-t-il de tout cela :
 Dites-le moi ?
 Un vieux bidon, abandonné,
 Deux, trois bouchons, déjà rouillés,
 Et dans un coin une charrue
 Des temps passés.¹

S'ha exclamat el botànic Philippe Jauzein, a imitació de la cançó, altre temps famosa, de Charles Trénet *Que reste-t-il de nos amours*.

Amb el temps aquelles terrasses conreades van ser baratades per blocs de cases, les unes amb l'aspecte i la frevolesa dels edificis turístics de la costa, les altres amb unes certes pretensions d'habitatges

---

1. En versió lliure podria fer: Què n'ha quedat dels jorns d'abans / que dins les messes i en els camps / reien gronxant-se al grat del vent / tantes floretes? / Què n'ha quedat d'aquells sembrats, / dels gallarets i els matablats, / d'aquells blauets, gentil present / de l'amoreta? / Adeu joiells, adeu colors, / adeu els rams de belles flors. / Què n'ha quedat del temps d'ahir: / no m'ho saps dir? / Un bidó buit i abandonat, / dos o tres taps ben rovellats / i en un cobert un tros de rella / molt més que vella.

de nou-rics. El vial que hi passava al peu va ser enterrat sota l'asfalt; van canalitzar el torrent, que va desaparèixer de la vista; i del camí, la llenca de prat, les margaridoies i la filera de pollanques no crec que ningú se'n recordi. Però no han deixat pas d'existir, perquè mentre jo continuï fent-ne memòria, o algú llegeixi això que he escrit, sempre hi seran.

UN PAÍS ESTRANY

Recordant el pare Clapers.

«Allò és un altre país» —va dir el meu pare. I era veritat, tot i que no me'n vaig adonar de seguida.

Les primeres setmanes de viure a l'internat, tot era estrany per a mi: l'ambient, amb moltes estances diferents i molta gent; la disciplina, estricta però no pas asfixiant; els professors, uns de severs, altres de bonassos, uns de senzills, altres d'extravagants; els alumnes i condeixebles, que componien un univers multiforme; les eternes fileres per a moure'ns on fos; les cerimònies religioses, assídues i insistents; els àpats, amb menjars fins llavors insospitats; els dormitoris, amb portes de persiana i panys controlables. Em van caldre molts dies per submergir-me en la nova situació, sobretot perquè al principi m'enyorava com una salamandra en un camp de secà.

Des de les balconades i les finestres de l'internat no es veia gaire país. La mar, confinada entre cases i parets; el carrer de la Riera, llavors encara funcio-

nal, perquè molt de tant en tant hi baixava una rierada que arribava a la plaça de Santa Anna i es dirigia després, fregant la nostra escola, directament a mar. Sort que alguns caps de setmana el director de l'internat ens duia a caminar fora ciutat. No pas gaire lluny: al parc, que no sé com es deia llavors i era un xic als afores; a l'ermita de Sant Simó pel camí Ral, i a la platja propera (no pas a banyar-nos, no fos cas que hi hagués un accident); a Cabrera, a Vilassar, a Argentona i a la font Picant... i algun cop al castell de Burriac, llavors molt ruïnós. A part d'això, de vegades jo sol anava a visitar els futurs parents, a Ocata o a Montgat.

Aquestes sortides em van permetre de veure territori i de donar la raó al meu pare; allò era un altre país. Primer de tot, la mar (el «marc», que solien dir), que no parava de rondinar malcontenta i de dibuixar randes d'escuma que de seguida esborrava; i que, per al meu nas, feia una olor desagradable de sal i peixerots. M'agradava especialment el joc de colors que ofería segons dies i moments. Una mar que jo vaig descobrir d'adolescent, no pas com la padrina, que l'havia vista per primer cop, en aquest mateix lloc, quan es va casar.

I després, les platges, estretes i empresonades per les vies del tren i la carretera, i que em feien més aviat pena. Però hi havia còdols i vidres polits, sovint de formes capricioses; i closques de caragols i petxines; i una diversitat sorprenent de deixes, que de vegades eren coses enigmàtiques, i algun cop regals preciosos.

*genciana que empaites
la fressa del vent,
genciana que esborres
el bell firmament,
genciana que corres
per aspres camins,
genciana que neixes
al so de clarins,
genciana que et peixes
amb aigua de neu,
genciana que baixes
d'un tan ardu feu,
genciana que faïxes
el cingle blavenc,
genciana que encalces
l'estel tremolenc,
genciana que t'alces
fremint com perdiu,
genciana que tastes
el gerd i el nabiu,
genciana que abastes
el prat immortal,
genciana que em mires
i em fas tant de mal.*

De gencianes blaves n'hi ha encara força més; com també de morades, de purpúries, d'esblanqueïdes i de grogues. I algunes tenen flors tan originals com les que he comentat o més. En conjunt les gencianes, en sentit ampli, comprenen uns quants centenars d'espècies i són nombroses sobretot a l'Àsia,

i més que més a les muntanyes. A mi sempre m'han cridat l'atenció —una mania com una altra, que deia aquell—, i com que els colors blaus m'agraden especialment, i com que sempre he reverenciat les muntanyes, i com que en tinc records valuosos... per això us he volgut parlar de les gencianes blaves.

© Josep Vigo Bonada, 2021
© de les il·lustracions: Oriol Garcia Quera, 2021
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L., 2021
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: juny de 2021
ISBN: 978-84-1303-279-5
DL: L 290-2021
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L.
www.bobala.cat

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.